

ЦРЖЕВ. № 425/28.09.2016г.

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен
„доктор“

Тема на дисертационния труд: „Взаимовръзка между двигателни
способности, технически умения и психически качества при подрастващи
тенисисти“

Автор на дисертационния труд: Ива Арахангелова Гигова

Научен ръководител: проф. Лъчезар Василев Димитров, доктор

Рецензент: проф. инж. Димитър Танев Кайков, дн

Ива Арахангелова Гигова е родена през 1987 г. в гр. София. През 2005 г. завършва ССУ „Ген. Владимир Стойчев“ с отличен успех, а през 2009 г. – НСА „Васил Левски“, ОКС „Бакалавър“ с две професионални квалификации – „Треньор по тенис“ и „Спортен мениджър“ с отличен успех. През 2010/2011г. продължава висшето си образование в ОКС „Магистър“ – магистърска програма „Спортна психология“, която завършва със защита на дипломна работа с отлична оценка. От 2012 г. е зачислена на редовна докторантура. Със заповед на Ректора на НСА „Васил Левски“ № ЗП-321 от 16.02.2016 г. е отчислена от докторантура с право на защита. През 2015 г. е завършила курс „Ненасилствена комуникация“, а през 2016 г. – 3-годишен курс в Института по позитивна психотерапия с квалификация „Терапевт-консултант по позитивна психотерапия“.

Ива Гигова има високопрофесионална подготовка като състезател и треньор по тенис. През 2000 г. е вицешампион на България за девойки до 14 години и заема VII място в ранглистата за жени. Като треньор притежава разностранни умения за провеждане на обучение по тенис по специализирани програми: 1.Тренировки с клиенти по индивидуална програма; 2. Групови и индивидуални тренировки с деца; 3. Организатор на обучение по тенис на деца на 3-4 години; 4. Приказен тенис; 5. Тренировки по тенис с деца със специални образователни потребности и др. Определено може да се твърди, че формираните качества на Ива Гигова като състезател от висока класа и

треньор, както и като специалист по психотерапевтични въздействия са основа за търсене на нестандартни подходи при решаването на значими проблеми в тениса. Оттук следва и логическата закономерност за осъзнаването на научния проблем от докторанта и дефиниране на темата на дисертационния труд „Взаимовръзка между двигателни способности, технически умения и психически качества при подрастващи тенисисти“. Изследваният научно-приложен проблем в дисертацията за същността и особеностите на взаимната детерминираност на важни за тениса двигателни способности, технически умения и психически качества е много актуален и значим. Актуалността на проблема е непосредствено свързан с ускореното развитие на научното познание и практика в съвременния спорт и в частност в тениса. Значимостта на научно-приложния проблем се заключава в разкриване на латентни възможности за повишаване на ефективността на учебно-възпитателната работа по тенис върху основата на създаване на теория и изработване на надеждни методи за обучение и тренировка.

Представеният за оценка дисертационен труд на тема „Взаимовръзка между двигателни способности, технически умения и психически качества при подрастващи тенисисти“ съдържа 196 страници, 19 таблици, 42 фигури, библиографска справка от 174 източника, от които 90 на кирилица, 84 на латиница и 16 приложения. Структурно дисертацията е изградена от увод, три глави, изводи, препоръки, ползвана литература и приложения.

Висока оценка заслужава първа глава на дисертационния труд „Литературен обзор и постановка на проблема“. Върху основата на задълбочен анализ на богат литературен материал, последователно в логическа връзка е изработена теоретичната част на дисертацията. Направена е характеристика на тениса като двигателна дейност. Разгледани са отделни страни на спортната подготовка – физическа, техническа и психическа.

Подробно е разкрита физическата подготовка в тениса на подрастващите, която се разглежда като основна на спортната подготовка. Посочени са основните физически качества, проявяващи се в тениса в три основни групи – анаеробни, аеробни и спомагателни. Творчески е интерпретирана същността на двигателните качества бързина, мускулна сила, издръжливост, ловкост и гъвкавост. Посочени са основните форми на проявлението на бързината и резултати от изследване при тенис. Направен е анализ на проявлението на мускулната сила при отделните движения.

Разгледани са общата и специалната издръжливост. Към специалната са включени скоростната, силовата, скоростно-силовата, скоковата и др. Анализирани са ловкостта и гъвкавостта, свързани с изпълнението на различните движения и действия в тениса.

Подробно е анализирана техническата подготовка. Представен е модел на спортната техника в тениса. В модела е посочено, че решаващо значение за ефективността на техническата подготовка в тениса има преди всичко формирането на двигателни умения и навици, развитие на двигателните качества, акцентиране върху биомеханичната и тактическата целесъобразност на движенията, както и на изграждане на умения за вземане на решения в ситуациите на остър недостиг на време. Посочени са различни изследвания на авторитетни учени в областта на техниката на тениса и са обобщени основните подходи за нейното развитие.

Психическата подготовка се разглежда като една от основните подготовки на спортната тренировка в тениса. На базата на особеностите на дейността и екстремите на ситуациите в тениса са определени значими психически качества, детерминиращи ефективността на психическата подготовка. Компетентно е разкрита същността на спортната мотивация, спортната тревожност, Аз-ефективността, спортната увереност и саморегулацията. Върху основата на много богат литературен обзор е разкрита същността на мотивацията, видовете мотивация, свързани с тениса. Представени са два модела на мотивацията. В първия модел е посочена връзката между основните психологически потребности, видовете мотивация, степента на автономност и интернализацията. Вторият модел отразява йерархията на вътрешната и външната мотивация. Спортната тревожност се разглежда като един от основните психически фактори, влияещ негативно върху дейността. Разгледани са основните видове тревожност - личностна и ситуативна, соматична и когнитивна. Посочени са резултати от експериментални изследвания на спортната тревожност. Подробно е анализирана Аз-ефективността. Направен е задълбочен анализ и обзор на теоретичните постановки и експериментални доказателства на същността и въздействието на Аз-ефективността върху спортните постижения. Задълбочено са изследвани спортната увереност и саморегулацията. Представени са два модела на увереността. В първия модел са отразени личностната и спортната увереност, а във втория са включени

три фактора, детерминиращи спортната увереност. Саморегулацията е разгледана като важен фактор за управление на дейността и поведението. Разкрити са възрастовите особености на подрастващите между 9 и 14-годишна възраст и етапите на спортната подготовка в тениса. В края на теоретичната част е изведена работната хипотеза, която е правилно определена.

Висока оценка може да се постави на втората глава на дисертацията „Цел, задачи и методика на изследването“. Правилно са дефинирани целта и задачите на изследването. За решаването на задачите, постигането на целта и потвърждаване на хипотезата е приложена комплексна методика, която е много добре разработена. Проучени са 174 литературни източника, 84 от които на латиница. Изследвани са общо 66 тенисисти на възраст между 9 и 14 години, от които 24 чуждестранни състезатели. Измерени са 47 показателя, даващи информация за състоянието на физическата, техническата и психическата подготовка на изследваните. Много точно са описани отделните тестове (методи) за измерване. Резултатите от изследването са обработени чрез високо надеждни математико-статистически методи – вариационен, корелационен и дисперсионен анализ. Изследването е проведено при много добра организация.

Висока оценка заслужава и третата глава „Анализ на получените резултати“. Последователно и много убедително са доказани различните закономерности. На базата на вариационния анализ са изчислени средните стойности и вариативността на измерените показатели. Определена е достоверността на разликите между отделните показатели на изследваните групи. Установява се, че не съществуват значими разлики между средните стойности на показателите на физическата дееспособност на момчетата и момчетата с изключение на хексагоналния тест. При тестовите спринт 20 м, медицинска топка, пергел, ветрило и хексагонолния тест квалификацията е оказала значимо въздействие. При техническите умения не са разкрити значими разлики между средните стойности на измерените показатели на момчетата и момчетата. Достоверни са тези разлики при отделните групи. От всички 32 показателя само при два от тях няма достоверна разлика. Освен това коефициентите на корелация η са значителни между квалификацията на състезателите и техническите им умения. При психическите качества са отчетени различни закономерности. Не са установени достоверни разлики

между седем от девет показателя на мотивацията на половете, а между групите – между четири от девет. Установява се, че момчетата проявяват по-висока тревожност и себепрепятствие и по-слаба поведенческа регулация, а момичетата показват по-голяма саморегулация и по-ниска външна мотивация. Констатирана е известна разлика на психологическия профил между българските и чуждестранните тенисисти. Изработен е индивидуален профил на състезателя.

Посредством прилагане на надеждни математико–статистически методи за изчисляване на обикновена линейна корелация на Пирсън, бисералният коефициент на корелация, коефициентът на корелация Eta и коефициентът на канонична корелация са разкрити значими взаимовръзки между показателите на двигателните способности, техническите умения и психическите качества при подрастващите тенисисти. Идентифицирани са основните физически качества, техническите умения и психическите качества, оказващи най-голямо влияние върху спортния резултат.

В края на аналитичната част са изведени шест извода и две препоръки, които са правилно определени. След препоръките са представени библиографската справка и приложенията.

Рецензията на дисертационен труд има определени научно-приложни приноси. Обогатена е теорията и методиката за измерване на физическата, техническата и психическата подготовка в тениса на подрастващи на възраст между 9 и 14 години. Вследствие на задълбочената интерпретация на резултатите от експерименталното изследване са разкрити значими взаимовръзки между изследваните показатели на физическите качества, техническите способности и психическите качества, в резултат на което се разкриват възможности за усъвършенстване на спортната подготовка по тенис. Създават се условия и за диагностика, прогнозиране и управление на спортната подготовка на практикуващи определен вид спорт.

В дисертационния труд са допуснати отделни технически грешки, които не понижават неговите достойнства.

По темата на дисертационния труд са публикувани четири материала, на два от които Ива Гигова е първи автор и на два – втори автор. Материалите са публикувани в авторитетни издателства. Авторефератът отговаря на изискванията и отразява основната част на дисертацията.

Познавам Ива Гигова от 2010 г., когато се обучаваше в ОКС „Магистър“ по магистърска програма „Спортна психология“. Тя е организирана и отговорна. Задълбочено усвояваше знания и изграждаше умения за оперативна психодиагностика и психорегулация в ситуации с различна степен на екстремалност. Разработването на дисертационния труд е естествен процес по трудния път на научното търсене.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Дисертационният труд „Взаимовръзка между двигателни способности, технически умения и психически качества при подрастващи тенисисти“ е оригинален научен труд с определени научно-приложни приноси за теорията и практиката на спортната тренировка по тенис. Ива Гигова умее да обобщава научно знание, да организира и провежда експериментални изследвания, творчески да анализира моделирана информация и да извежда важни закономерности, разкриващи възможности за управление на спортната дейност по тенис. Давам висока оценка на дисертацията на Ива Гигова и предлагам на уважаемото научно жури да ѝ присъди образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.6 Спорт, научна специалност Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. Методика на лечебната физкултура).

26.09.2016 г.

гр. София

Рецензент:.....

/проф. Д. Кайков/